

Bireylerin Tıbbi ve Aromatik Bitki Tüketim Davranışları: Şanlıurfa İli Örneği

Medicinal and Aromatic Plant Consumption Behaviors of Individuals: The Example of Şanlıurfa Province

ÖZET

Tedavi için bitkilerin kullanımı insanlık tarihi ile başlar. Günümüzde modern tıp biliminde kullanılan birçok ilaç türü de bitkilerden elde edilmektedir. Bu çalışmada, bitkisel tedavi için şifalı bitki türlerinin ve kullanımının yanı sıra, Şanlıurfa'da tıbbi bitki kullanımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, çeşitli sosyoekonomik düzeylerden Şanlıurfa ilinde yaşayan 253 yetişkin ile gerçekleştirilmiş olup, betimleyici analiz yöntemlerinin yanı sıra vardamsal analizlerden kikare analizi yapılmıştır. Katılımcıların ortalama 37 yaşında olduğu, %60.9'unun erkeklerden oluştuğu, önemli bir kısmının (%52.2) lise veya lisans eğitimi olduğu, önemli bir kısmının (%51.4) aylık 4500 TL ve altında bir gelire sahip olduğu saptanmıştır. Katılımcıların sırasıyla ihlamur, nane, zencefil, adaçayı ve çörekotu satın aldıkları belirlenmiştir. Araştırmada tıbbi bitkilerin kullanımı konusunda bilgi sahibi olma durumları ile eğitimleri ve gelir grupları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bitkisel tedavi yöntemlerini bildiklerini ifade eden katılımcıların konu ile ilgili bilgi kaynaklarının daha çok internet (%35.6) ve anne-baba-atalar (%28.8) olduğu saptanmıştır. Bilgi kaynakları ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çok önemli bir kısmının e-ticaret ile alışveriş yapmadığı saptanmıştır. E-ticaret ile alışveriş yapma durumu ile gelir grupları ve eğitim grupları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Tıbbi bitkilerin kullanımı konusunda tüketicinin en önemli bilgi kaynağı internettir ve tüketiciler kendini bu konuda yeterli görmemektedir. Tüketiciler bilgi kirliliğinin yaşandığı ortamlarda mağdur olabilmektedir. Tüketiciler önemli derecede bölgedeki attarlardan alışveriş yapmaktadır. Tüketicilere daha uygun koşullarda muhafaza edilen, menşei, üretim tarihi, son tüketim tarihi ve kalite kriterlerini belirten bilgilerin yer aldığı uygun ambalajlarla ürünün sunulması konusunda çalışmalar yürütülmeli ve piyasa denetlenmelidir. Bu konularda attarlara pazarda yer alan diğer aktörlere ve tüketim konusunda da tüketicilere bilgilendirme çalışmaları yürütülmelidir.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi bitki kullanımı, Tüketici, sosyoekonomik yapı, Şanlıurfa

ABSTRACT

The use of plants for treatment begins with the history of humanity. Today, many types of drugs used in modern medical science are also obtained from plants. In this study, it was aimed to determine the factors affecting the use of medicinal plants in Şanlıurfa, as well as the medicinal plant species and their use for herbal treatment. The study was carried out with 253 adults living in the province of Şanlıurfa from various socioeconomic levels, and chi-square analysis was made from descriptive analysis as well as descriptive analysis methods. It was determined that the participants were 37 years old on average, 60.9% were men, a significant portion (52.2%) had high school or undergraduate education, and a significant portion (51.4%) had a monthly income of 4500 TL or less. It was determined that the participants bought linden, mint, ginger, sage and black cumin, respectively. In the research, there is a significant relationship between their knowledge about the use of medicinal plants and their education and income groups. It was determined that the information sources of the participants who stated that they knew about herbal treatment methods were mostly the internet (35.6%) and their parents-ancestors (28.8%). It has been determined that there is a significant relationship between information sources and education levels. It has been determined that a very important part of the participants do not shop with e-commerce. It has been determined that there is a significant relationship between the status of shopping with e-commerce and income groups and education groups. The most important source of information for the consumer about the use of medicinal plants is the internet and consumers consider themselves sufficient in this regard. Consumers can be victims in environments where information pollution is experienced. Consumers purchase from attars in the region to a significant extent. Studies should be carried out and the market should be supervised to present the product to consumers in suitable packages that are stored in more suitable conditions and contain information indicating the origin, production date, expiry date and quality criteria. Informative activities should be carried out on these issues to attars, other actors in the market, and consumers about consumption.

Keywords: Medicinal plant use, Consumer, Socio-economic structure, Şanlıurfa

Remziye Özel¹

How to Cite This Article
Özel, R. (2023). "Bireylerin Tıbbi ve Aromatik Bitki Tüketim Davranışları: Şanlıurfa İli Örneği", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(67): 2641-2646. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67343>

Arrival: 27 October 2022
Published: 31 January 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

GİRİŞ

Günümüzde, yapay, kimyasal tedavi yöntemlerinin olumsuz etkileri ve benzeri sebeplerden dolayı nüfusun çok önemli bir kısmı tamamlayıcı veya alternatif tıp sistemleri olarak da bilinen geleneksel tıbbi sisteme yönelmiş durumdadır (Azaizeh ve ark., 2008). Yerel düzeyde tüketilen bitkiler artık modern ilaçların içeriğini teşkil etmektedir (Balick ve Cox, 1996). Beşeriyetin tarihsel sürecinde rahatsızlıkların birçoğu (diyabet, hepatit, KOAH vb.) halk tababetiyle iyileştirilmeye çalışıldı ve bu olgu halen de devam etmektedir. Dünya genelinde nüfusun önemli bir kısmının sağlıkla ilgili problemlerini öncelikli olarak bitkisel yollarla giderme yolunu tercih ettikleri bildirilmektedir. İlâveten, gelişmiş ülkelerdeki reçetelendirilen ilaçlarda takriben dörtte biri bitkilerden gelen etken maddelerle (vimbilastin, rezerpin, kinin, aspirin vb.) hazırlanmaktadır (Farnsworth ve ark., 1985).

Tür ve çeşit itibarıyla bölgeler arası farklılık arz etmekle birlikte tıbbi ve aromatik bitkiler Türkiye'nin tüm bölgelerinde doğal ortamda yetişmektedir. Söz konusu bitkilerin önemli bir kısmı doğadan toplama yolu ile işlenerek veya işlenmeden kullanıma sunulmaktadır. Türkiye tıbbi ve hoş kokulu bitkiler dış pazarlarında oldukça önemli bir konuma sahiptir. Tıbbi aromatik bitkilere olan talep son yıllarda hızla yükselen bir trend haline geçmiştir. Bunu etkileyen faktörler arasında dünya genelinde yaşanan hastalık ve salgınlar ve tüketicilerin modern tıbbın kifayetsiz kaldığını düşündüğü durumlardır. FAO verilerine göre Hindistan 1.9 milyon ton baharat üretimi ile dünyada ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'nin baharat üretimi ise 199000 tondur ve ilk beşte yerini almaktadır (FAO, 2019). Tıbbi bitkiler iç pazarda da gerek baharat olarak gerekse tedavi amaçlı halk tababetinde kullanımı bakımından önemlidir.

Son yıllarda bireyler ilaçların birçok yan etkisinin olması, bazı ilaçların sosyal güvenlik kapsamı dışında kalması ve doğal bir tedaviyi ya da mevcut ilaçları desteklemek için tercih etmeleri nedeni ile aktarları tercih etmektedirler (Akbulut ve Özkan, 2016).

Geleneksel yöntemlerle tedavi edenlerin kullandıkları tıba bitkileri, söz konusu bitkilerle ve ilintili rahatsızlıklarla alakalı olarak önemli bilgi kaynağı olabilir. Söz konusu bilgiler çağımızın koşullarındaki araştırmalara temel oluşturarak başarısızlıklardan uzaklaştırabilir. Tıbbi bitkilerin çeşitleri, kullanım alanları ve bölgenin yaygın olan hastalıkları bölgeler itibarıyla de değişmektedir (Rahmatullah ve ark., 2010).

Bu araştırma, Şanlıurfa'da tüketicilerin sosyo-demografik özellikleri, kullandıkları tıbbi bitkilerin çeşitliliği, bitkisel tedavi yöntemleri hakkında bilgi düzeyleri ve bilgi kaynakları e-ticaret tedariki konusundaki davranışlarını belirlemek ve bitkisel ürünlerin kullanımına etki eden faktörleri saptamaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Şanlıurfa ili merkezinde aktarların yoğun olduğu lokasyonlarda alışveriş yapan tüketicilerle anket uygulaması ile elde edilen veriler çalışmanın birincil verilerini oluşturmuştur. Ayrıca konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalardan da yararlanılmıştır. Çalışmada kolayda örnekleme yöntemi ile 253 anket uygulanmıştır.

Çalışmada anket yolu ile elde edilen veriler oran, frekans gibi betimleyici analiz yöntemlerinin yanı sıra vardamsal analizlerden kıkare analizi yapılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMALAR

Araştırmada tüketicilerin 17-75 yaş aralığında olduğu ve ortalama 37 yaşında olduğu saptanmıştır. Tüketicilerin %60.9'u erkeklerden oluşmaktadır. Yapılan bir çalışmada tüketicilerin önemli bir kısmının (%32.5) 31 ile 45 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir (Kara ve ark., 2021). Yapılan diğer bir çalışmada ise, katılımcıların ortalama 39 yaşında olduğu ve %67.7'sinin kadınlardan oluştuğu saptanmıştır (Akbulut ve Özkan, 2016).

Çalışmada, katılımcıların önemli bir kısmının (%52.2) lise veya lisans eğitimi olduğu saptanmıştır. Ancak çalışmada halen okur-yazar olmayanların olduğu (%2.4) belirlenmiştir (Tablo 1). Yapılan bir çalışmada, katılımcıların önemli bir kısmının (%77.5) lise veya lisans düzeyinde eğitimi olduğu ve okur yazar olmayanların bulunmadığı belirlenmiştir (Kara ve ark., 2021). Bu durum yaş aralığına düşen katılımcı sayısından ve bölgeler arası eğitime bakış ve geçmiş yıllardaki eğitim olanaklarına ulaşım farklılığından kaynaklanabilir.

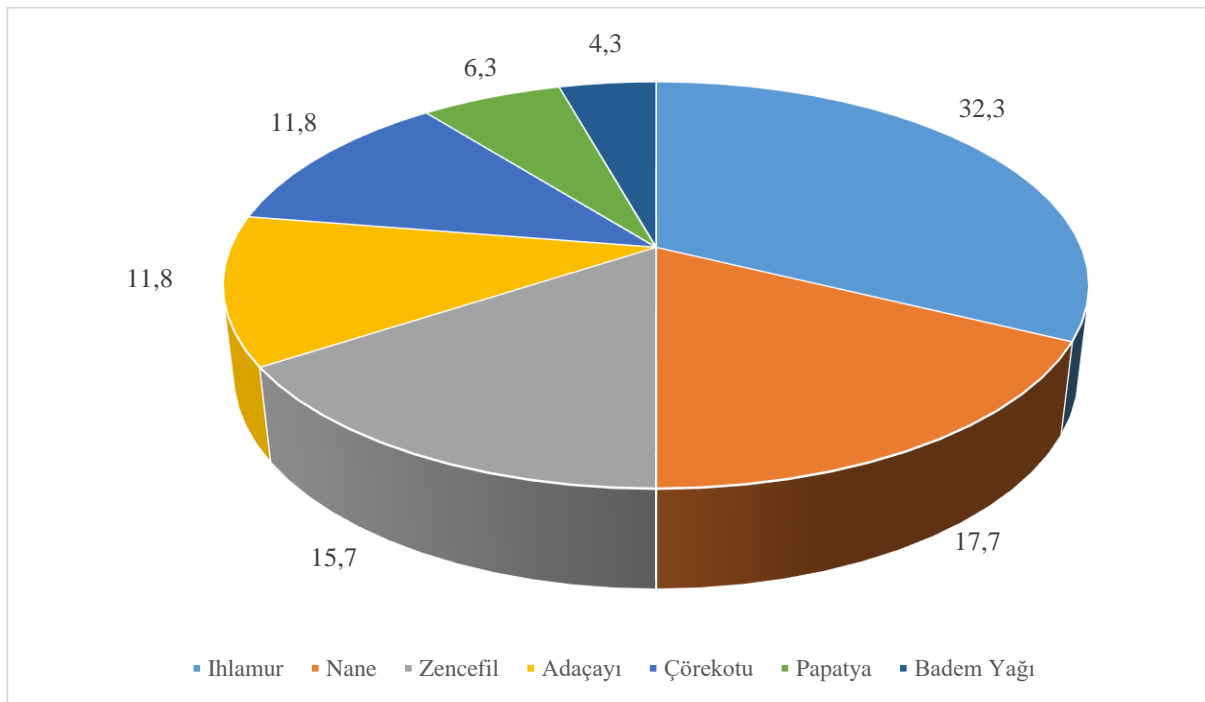
Araştırmada tüketicilerin önemli bir kısmının araştırmanın yürütüldüğü ilden olduğu ve araştırma alanında yaşadığı, %25.3'ünün ise şehrin yabancısı olduğu ancak uzun zamandır ikamet yerinin araştırma alanı olduğu belirlenmiştir. Araştırmada tüketicilerin önemli bir kısmının (%51.4) aylık 4500 TL ve altında bir gelire sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca yaşam dönemi bakımından incelenmiş ve tüketicilerin önemli bir kısmının evli ve çocuklu (%58.5) veya ailesinin yanında veya arkadaşları ile yaşayan bekârlardan (%22.5) oluştuğu belirlenmiştir.

Araştırmada, tüketicilerin önemli bir kısmı aile bireyleri arasında kronik bir hastalığın olmadığını belirtmiştir. Kronik hastalıklar arasında sırasıyla kalp damar ve tansiyon hastalıkları ve solunum yolu hastalıklarının ilk sıralarda yer aldığı saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Tüketicilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Özellikler		kişi	%
Eğitim durumu	İlköğretim ve altı	83	32.8
	lise	61	24.1
	lisans	80	31.6
	lisansüstü	29	11.5
	toplam	253	100.0
Çalışma durumu	Çalışıyor	154	60.9
	Çalışmıyor	45	17.8
	Öğrenci	43	17.0
	Emekli	11	4.4
	Toplam	253	100.0
Gelir durumu (TL/ay)	2000'den az	69	27.3
	2000-4500	61	24.1
	4501-8000	52	20.6
	8001-12000	49	19.4
	12001 ve üstü	22	8.7
	Toplam	253	100.0
Ailede Kronik Bir Hastalığın olma durumu	Hayır	190	75.1
	Evet	63	24.9
	Toplam	253	100
Ailede var olan Kronik hastalıklar	Kalp damar ve tansiyon	22	34.9
	Solunum ile ilgili hastalıklar	19	30.2
	Diyabet, tiroid gibi metabolik hastalıklar	18	28.6
	Sarılık	2	3.2
	Cilt hastalıkları	1	1.6
	Ortopedik	1	1.6
	Toplam	63	100.0

Tüketicilerin tedavi amacıyla hangi bitkileri aktarlardan satın aldıkları sorulmuş ve birden fazla bitki adı belirtmelerine fırsat verilmiştir. Sırasıyla ıhlamur, nane, zencefil, adaçayı ve çörekotunun satın alındığı saptanmıştır (Şekil 1). Yapılan bir çalışmada solunumla ilgili rahatsızlıklarda 14 çeşit bitkinin ve karışımlarının kullanıldığını belirlemişlerdir. Bu bitkiler arasında en fazla nanenin, meyan kökünün, ıhlamurun ve kuşburnunun kullanıldığını saptamışlardır (Erarslan ve ark., 2022). Isparta ilinde yürütülen bir çalışmada ise ıhlamurun, adaçayının, kekiğin ve kuşburnunun daha çok talep edildiği belirtilmiştir (Kara ve ark., 2021).

Şekil 1: Aktardan Alınan ve Tedavi İçin Kullanılan bitkiler

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Çalışmada tüketicilerin bitkisel tedavi yöntemleri hakkında bilgi düzeyleri sorulmuştur. Çalışmaya katılan bireylerin %65.2'si bitkisel tedavi yöntemleri hakkında bilgisinin olduğunu ifade ederken, %17.8'i herhangi bir bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Ancak bir o kadarı da (%17.0) kısmen bilgi sahibi olduğunu bildirmiştir. Katılımcıların bitkisel tedavi yöntemlerini bilme durumları ile eğitim düzeyi ($p=0.008 < 0.05$) ve gelir düzeyleri ($p=0.031 < 0.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Eğitim-Öğretim ve Gelir Düzeyi ile Bitkisel Tedavi Yöntemleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu Arasındaki İlişki

		Bitkisel Tedavi Yöntemleri Hakkında Bilginiz Var mı?						Ki-Kare Testi	
		Evet		Hayır		Kısmen		Ki-kare	p
		n	%	n	%	n	%		
Eğitim Durumunuz	İlkokul ve altı	43	26.1	17	37.8	23	53.5	17.283	0.008
	Lise	44	26.7	11	24.4	6	14.0		
	Lisans	58	35.2	15	33.3	7	16.3		
	Yüksek lisans ve üstü	20	12.1	2	4.4	7	16.3		
	Total	165	65.2	45	17.8	43	17.0		
Gelir Durumu	2000'den az	40	24.2	19	42.2	10	23.3	16.961	0.031
	2000-4500	44	26.7	11	24.4	6	14.0		
	4501-8000	32	19.4	8	17.8	12	27.9		
	8001-12000	37	22.4	5	11.1	7	16.3		
	12001 ve üstü	12	7.3	2	4.4	8	18.6		
	Total	165	100.0	45	100.0	43	100.0		

Eğitim seviyesi yükseldikçe bilgi sahibi olma durumu artmaktadır. Gelir seviyesinin yükselmesi ile de kısmen bilgi sahibi olma durumu daha yüksektir (Tablo 2).

Araştırmada bitkisel tedavi yöntemlerini bildiklerini (evet ve kısmen) ifade eden 208 katılımcıya konu ile ilgili bilgi kaynakları sorulmuş olup bireylerin bu bilgileri daha çok internet aracılığı ile (%35.6) ve anne baba ve atalarından edindikleri (%28.8) saptanmıştır. Çalışmada, konu ile ilgili bilgi kaynakları ile eğitim düzeyleri karşılaştırılmış olup aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p=0.027 < 0.05$) (Tablo 3). Yapılan bir çalışmada, katılımcılara birden fazla tercih sunulmuş ve %38.9'unun internet ve televizyon aracılığıyla öğrendiklerinden yola çıkarak, %99.5'inin ise ebeveynleri ve atalarının önerileriyle tıbbi ve aromatik bitkileri kullandığı belirlenmiştir (Aygör ve Çayır, 2020).

Tablo 3: Eğitim ile Bitkisel Tedavi Yöntemleri Hakkında Bilgi Sahibi Olanların bilgi kaynakları Arasındaki İlişki

Eğitim durumu	İnternet		Arkadaş ve komşular		TV Programları		Anne- Baba atalar		Toplam		Ki-kare	p
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
İlkokul ve altı	14	6.7	14	6.7	10	4.8	28	13.5	66	31.7	18.838	0.027
Lise	26	12.5	9	4.3	7	3.4	8	3.8	50	24.0		
Lisans	21	10.1	11	5.3	14	6.7	19	9.1	65	31.3		
Lisansüstü	13	6.3	4	1.9	5	2.4	5	2.4	27	13.0		
Total	74	35.6	38	18.3	36	17.3	60	28.8	208	100.0		

Çalışmada, bitkisel tedavi ile ilgili e-ticaret yoluyla alışveriş yapıp yapmadıkları sorulmuş ve katılımcıların çok önemli bir kısmının e-ticaretle alışveriş yapmadığı saptanmıştır. Araştırmada e-ticaretle alışveriş yapma durumu ile gelir grupları ($p=0.000 < 0.05$) ve eğitim grupları ($p= 0.014 < 0.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Gelir Grupları ve Bitkisel Tedavi ile İlgili E-Ticaretle Alışveriş Yapma Durumu

Gelir grupları	E-ticaret ile BT alışverişi				Toplam	Ki-kare	p
	Evet	%	Hayır	%			
2000'den az	3	15,0	66	28.3	69	23.051	0.000
2000-4500	3	15,0	58	24.6	61		
4501-8000	1	5,0	51	21.9	52		
8001-12000	6	30,0	43	18.5	49		
12001 ve üstü	7	35,0	15	6.4	22		
Toplam	20	100,0	233	100.0	253		
Eğitim durumu							
İlkokul ve altı	2	10.0	81	34.8	83	10.588	0.014
Lise	4	20.0	57	24.5	61		
Lisans	8	40.0	72	30.9	80		
Yüksek lisans ve üstü	6	30.0	23	9.9	29		
Toplam	20	100.0	233	100.0	253		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tıbbi bitkilerle tedavi eski bir gelenektir. Ancak teknolojinin yardımı ile daha geniş kitlelere, daha kontrollü koşullarda üretilen tedavi araçları geliştirilmiş ve kullanımı hızla yaygınlaşmıştır. Söz konusu araçlar içinde

sentetik yollarla ilaçların bir takım yan etkileri ve maliyetinin artması nedeniyle yenilikçi hekimlik uygulamalarındaki gelişimle birlikte, birçok sorunun çözümünde daha natürel mamüllerin kullanılması teşvik edilmektedir. Söz konusu bitkilerin bazılarının halk tababetinin yanı sıra baharat olarak kullanımı da eskiden beridir süregelen bir olgudur. Bu süreçte attarlar pazarlama kanalında önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada aktarlardan alışveriş yapan katılımcılarla anket yolu ile elde edilen veriler kullanılmış olup katılımcıların bazı sosyo demografik özellikleri, tıbbi bitkilerin kullanımı, kullanım ile ilgili bilgi düzeyleri, bilgi kaynakları, e-ticarette alışveriş davranışları ve sosyo demografik yapının bunlar üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Araştırmada her yaş grubunda olanların tıbbi bitki alışverişi yapmakta olduğu belirlenmiştir. Nitekim katılımcıların 17-75 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %60.9'unun erkeklerden oluşması halen bu tür alışverişlere erkeklerin daha fazla gittiğini göstermektedir. Ancak katılımcıların bir o kadarı da (%58.5) yaşam dönemi bakımından evli ve çocuktur ve hane halkının siparişi ile alışveriş yapma durumu söz konusudur.

Tıbbi bitkiler arasında kullanılan çeşitleri ve tüketim miktarını bölgenin beslenme kültürü ile ve hastalıkların bölgesel yaygınlığı önemli derecede etkilemektedir. Bölgede isottan sonra yemeklerde en fazla kullanılan nanedir. Ayrıca çalışmada ailede olduğu belirlenen kronik hastalıklar arasında damarsal hastalıklar ve solunum yolu hastalıklarıdır ve katılımcıların kullandıkları tıbbi bitkiler (nane, zencefil, adaçayı ve çörekotu) bu konuda anlamlı görünmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmı (%51.4) orta-düşük bir gelir gurubunda yer almaktadır. Araştırmada tıbbi bitkilerin kullanımını konusunda bilgi sahibi olma durumları ile eğitimleri ve gelir grupları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Gelir seviyesi arttıkça ve eğitim düzeyleri arttıkça bilgi sahibi olma durumu artmaktadır.

Araştırmada, tüketicilerin önemli bilgi kaynağının internet ortamı ve anne baba ve atalardan gelen bilgi olduğu belirlenmiştir. Eğitim seviyesi ile bilgi kaynakları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Düşük eğitim grubunda olanlar, orta ve ileri yaşlarda olanlar genel olarak atalardan veya anne babalarından bilgi edinirken, daha genç gruplar ve eğitilmiş olanlar internette bilgi edinmektedir. Ancak internet ortamında önemli derecede bilgi kirliliğinin olması bazen çok önemli hatalara neden olmaktadır. Çalışmada özellikle orta yaş grubunda yer alan kadınların TV programlarından bilgi aldıkları saptanmıştır.

Bölge halkı genel olarak tıbbi bitkiler ile ilgili e-ticaret alışverişi yapmamaktadır. Çünkü gerek mutfak kültüründe kullandıkları baharatlar, gerekse bitkisel tedavi amaçlı kullandıkları bitkileri kolaylıkla bölgedeki baharatçılardan ve attarlardan temin edebilmektedirler. E-ticaret alışveriş yapanların eğitim seviyeleri ile gelir düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Tıbbi bitkilerle ilgili olarak e-ticarette satın almaya giden tüketiciler daha ziyade daha yüksek gelir grubuna sahip olanlar ve eğitim düzeyi daha yüksek olanlardır. İnternet ortamında satılan ürünü araştırma, güvenilir bulma, kredi kartıyla alışveriş yapma alışkanlığı, siparişi takip etme ve tüketici hakları konusunda bilgili olma e-ticaret alışverişi etkilemekle birlikte, ihtiyacın yaşanılan bölgede tedarik edilme durumu da etkilemektedir.

Bölgede tıbbi bitki ihtiyacını karşılayan ve halkın güvenini kazanan aktarlar, bu konuda eğitilmiş olmalıdır. Bitkilerin doğru kullanımını konusunda tüketiciler doğru bilgilendirilmelidir. Bunun sağlanabilmesi için tıbbi bitki satışı ve kullanımını ile ilgili yasal düzenlemelere gidilmelidir. Bitkilerden farklı preparatların hazırlanması, işi bilen uzman kişiler tarafından yapılmalıdır.

Aktarların faaliyette buldukları yerlerin ve depolarının fiziksel koşullarının denetlenmesi ve tarihi geçen ürünler vb konularda, gerekli düzenlemenin ve kontrollerin yapılması gerekmektedir.

Tüketicilerin önemli bir kısmı tıbbi bitkiler konusunda kendini yeterli görmektedir. Bu durum tıbbi bitkilerin doğal olduğu ve zararlı olmayacağı düşüncesini taşımalarından kaynaklanmaktadır. Ancak bu yanlış kanı birçok hatalara neden olmaktadır. Tıbbi bitkilerin kullanımını ve dikkat edilecek konularla ilgili olarak bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Tıbbi aromatik bitkilerin tüketimi ile ilgili olarak tüketici ihtiyaçlarına karşılık verecek konularda Ar-Ge çalışmaları desteklenmeli, bilgi eksikliğini giderebilecek bilgilendirme çalışmaları yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

Akbulut, S., Özkan, Z.C., (2016) Herbalist-Customer Profile in Medicinal and Aromatic Herbs Trade: A Case Study of Kahramanmaraş, Turkey. Kastamonu Uni., Orman Fakültesi Dergisi, 2016, 16 (1): 246-252

Aygör, H., Çayır, A., (2020). Hemşirelik öğrencilerinin tıbbi ve aromatik bitkileri kullanma durumu ve görüşleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2020; 23(3): 378-382

- Azazieh, H., Saad, B., Cooper, E. and Said, O. (2008). Traditional Arabic and Islamic Medicine, a Re-emerging Health Aid. Evid Based Complement. Alternat. Med. Epub ahead of print.PMID:18955344 2.
- Balick, J.M. and Cox, P.A. (1996). In: Plants, People and Culture: the Science of Ethnobotany, Scientific American Library, New York, 228 pp
- Çankaya, S., (2022). Araştırma Yöntemler ve İstatistik Ders Sunum Notları.(<https://avys.omu.edu.tr> > app > public > scankaya)(erişim Tarihi:21.10.2022)
- Farnsworth, N.R., Akerele, O., Bingel, A.S., Soejarto, D.D. ve Guo, Z.G. 1985. Medicinal Plants in Therapy. Bulletin, WHO 63: 965– 981.
- Erarslan, Z.B., Ay, S., Kültür, Ş. (2022). A Questionnaire-Based Study On Medicinal Plant Use In Respiratory Diseases. Ankara Ecz. Fak. Dergisi, 44(3): 437-451, 2020.
- Kara, N., Alıntaş, H., Şirikçi, B.S., Gül, M. (2021). Aktarlardaki Bitkisel Droglar ve Kullanımları: Isparta Örneği. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi 8(3): 540–546, 2021
- Rahmatullah, M., Dilara Ferdausi, D., Mollik, A. H., Jahan, R., Chowdhury, M.H., Haque. Wahid M. A. (2010) Survey Of Medicinal Plants Used By Kavirajes Of Chalna Area, Khulna District, Bangladesh. African. J. Traditional, Complementary and Alternative Medicines. (2010) 7 (2): 91 – 97
- FAO (2019). Dünya Gıda ve Tarım Örgütü Veri Bankası. <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>. (Erişim Tarihi: 22.10.2021)